

Το εργασιακό πορτρέτο της μεταμνημονιακής νεολαίας

γράφει ο ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΟΥΦΤΑΣ*

«Αυτό που δεν ανθεί. Αυτό ζούμε»

Γιάννης Παύλης

Ο στίχος αυτός συμπυκνώνει το πώς βιώνει η «γενιά Υ», η γενιά της εργασιακής ανασφάλειας και περιπλάνησης, τα αποτελέσματα της διαδικασίας της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης.

Με βάση τα δεδομένα της Eurostat,¹ οι νέοι ηλικίας 15-29 ετών υπολογίζονται ότι για το έτος 2015 ανέρχονται στο 1.723.902, δηλαδή περίπου στο 15,9% του πληθυσμού (2.100.118 και 18,7% αντίστοιχα το 2009). Ο πληθυσμός της ηλικιακής αυτής ομάδας μειώνεται κατά 50.000-80.000 άτομα περίπου κάθε χρόνο, αφενός λόγω της δημογραφικής γήρανσης του πληθυσμού, αφετέρου λόγω της μετανάστευσης των νέων στο εξωτερικό. Δυστυχώς, σχετικά με το δεύτερο αίτιο δεν υπάρχουν ακριβή και αναλυτικά στοιχεία διαθέσιμα, εντούτοις με βάση τους υπολογισμούς της Eurostat οι νέοι 15-29 ετών που μετανάστευσαν το 2014 ανέρχονται σε 39.464, ενώ την τετραετία 2010-14 σε

188.249, εκ των οποίων το μεγαλύτερο ποσοστό ήταν νέοι επιστήμονες (Labrianidis & Pratsinakis, 2016).

Από τους οικονομικά ενεργούς νέους που παραμένουν στην Ελλάδα κατά το 2015 το 28% έχει κάποιου είδους εργασία και το 41,3% είναι άνεργοι. Οι νεότερες ηλικιακές ομάδες αντιμετωπίζουν υψηλότερα ποσοστά ανεργίας (15-19 ετών: 58,9%, 20-24 ετών: 48,8%, 25-29 ετών: 36,6%), όπως και οι γυναίκες (45,7% έναντι 37,4% των ανδρών). Το πρόβλημα της νεανικής ανεργίας κορυφώθηκε το 2013 επηρεάζοντας τα δύο τρίτα περίπου των νέων 15-19 ετών που επιθυμούσαν να εργαστούν. Έκτοτε η τάση της είναι καθοδική, παραμένοντας όμως σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα.

Οι τομείς οικονομικής δραστηριότητας στους οποίους οι νέοι εργαζόμενοι απασχολούνται κατά πλειοψηφία είναι η παροχή καταλύματος και εστίασης (22,7%), η μεταφορά και η αποθήκευση (20,3% στο σύνολο, 26,6% για τους άνδρες και 14,2% για τις γυναίκες) και η μεταποίηση (10,1%). Υπάρχουν όμως και διαφορές μεταξύ των δύο φύλων: το ένα τέταρτο των γυναικών (24,9%) απασχολείται στη δημόσια διοίκηση και άμυνα, στην υγεία και στις κοινωνικές υπηρεσίες, και στην εκπαίδευση, ενώ σχεδόν ο 1 στους 5 νέους εργαζόμενους άνδρες εργάζεται σε τομείς που σχετίζονται περισσότερο με τη χειρωνακτική εργασία.² Ομοίως, συμ-

1. Βλ. http://ec.europa.eu/eurostat/data/database?p_p_id=NavTreeporletprod_WAR_NavTreeporletprod_INSTANCE_nPqeVbPXRmWQ&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=1.

*** Υποψήφιος διδάκτορας Τμήματος
Κοινωνικής Διοίκησης και Πολιτικής
Επιστήμης, ΔΠΘ**

2. Γεωργία, δασοκομία και αλιεία, Ορυχεία και λα-

φωνα με στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για το β' τρίμηνο του 2016, οι νέοι απασχολούνται κατά 39% στην παροχή υπηρεσιών και ως πωλητές, το 13% είναι επαγγελματίες, 1 στους 10 είναι υπάλληλος γραφείου και περίπου 27,1% απασχολούνται σε επαγγέλματα που θεωρούνται χειρωνακτικά (ανειδίκευτοι εργάτες, ειδικευμένοι γεωργοί και τεχνίτες, χειριστές βιομηχανικών μηχανημάτων). Η τελευταία αυτή κατηγορία επαγγελματιών παρουσιάζει έντονη διαφοροποίηση για τα δύο φύλα, καθώς αφορά το 38,6% των ανδρών και μόλις το 10,5% των γυναικών. Αντίστοιχα, περισσότερες γυναίκες φαίνεται να απασχολούνται στην παροχή υπηρεσιών (47,2% έναντι 33,9% για τους άνδρες), ως υπάλληλοι γραφείου (13,7% έναντι 7,2%) και ως επαγγελματίες (18,8% έναντι 8,7%).

Οι όροι εργασίας όσων εργάζονται όμως είναι σαφώς χειρότεροι από τους ήδη κακούς όρους εργασίας των προηγούμενων γενεών. Κατ' αρχάς, ο κατώτατος μισθός για τους νέους εργαζομένους μέχρι 25 ετών είναι 510,95 ευρώ μεικτά, μικρότερος δηλαδή κατά περίπου 15% σε σχέση με το μισθό των εργαζομένων άνω των 25 ετών. Επιπλέον, οι νέοι εργαζόμενοι υπερεκπροσωπούνται στις ευέλικτες θέσεις εργασίας. Συγκεκριμένα, περίπου 1 στους 4 εργάζεται με συμβόλαιο ορισμένου χρόνου. Κατά τα πρώτα χρόνια της καπιταλιστικής κρίσης και της μνημονιακής περιόδου, τα ποσοστά αυτά είχαν την τάση να μειώνονται λόγω της τεράστιας καταστροφής θέσεων εργασίας, ενώ από το 2013-14 εμφανίζουν αυξητική τάση, κυρίως λόγω των κρατικά επιδοτούμενων προγραμμάτων (Κοινωνική Εργασία, Voucher κ.λπ.). Η λογική των προγραμμάτων αυτών επιρρίπτει την ευθύνη της ανεργίας στον ίδιο τον νέο, ο οποίος χρειάζεται «κίνητρα» και «κατάρτιση» ώστε να εισέλθει στην «αγορά εργασίας». Η σύζευξη λοιπόν του εργαζομένου με μια θέση εργασίας αποτελεί το «εισιτήριο» του νέου στην αγορά ερ-

γασίας, για την παραμονή του στην οποία έχει ο ίδιος την ευθύνη.

Ωστόσο, παρά τους διακηρυγμένους στόχους τους, τα προγράμματα που επικροτούν την εργασία στον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα δεν έχουν αποδειχτεί αποτελεσματικά, ούτε καν ως προς τους διακηρυγμένους στόχους τους. Πολύ περισσότερο ως προς τις ουσιαστικές ανάγκες για μόνιμη εργασία με αξιοπρεπείς συνθήκες... Αντίθετα, έχουν κατηγορηθεί για τεχνητή μείωση των ποσοστών ανεργίας, καθώς οι επιδοτούμενες θέσεις εργασίας ενδέχεται να δημιουργούνταν ανεξαρτήτως της ύπαρξης των προγραμμάτων (βλ. π.χ. Heyes, 2011). Δεύτερον, η προσωρινή εργασία ενδέχεται να δημιουργεί έναν φαύλο κύκλο εναλλαγής διαστημάτων εργασίας και ανεργίας. Το ενδεχόμενο αυτό δεν είναι απίθανο, αν ληφθεί υπόψη ότι, σύμφωνα με τα διαθέσιμα δεδομένα του συστήματος «Εργάνη», ο αριθμός των απολύσεων λόγω λήξης της σύμβασης εργασίας ορισμένου χρόνου αντιστοιχεί κάθε τρίμηνο περίπου στο ένα τρίτο του αριθμού των προσωρινά εργαζομένων στη χώρα, ενώ ο απόλυτος αριθμός τους παρουσιάζει ελαφριά αύξηση.

Η ταχύτερα επεκτεινόμενη ευέλικτη μορφή εργασίας είναι η μερική απασχόληση, αντιπροσωπεύοντας τον Ιούλιο του 2016 το 37,3% των νέων προσλήψεων. Επιπλέον, σύμφωνα με το ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, την περίοδο 2009-15 οι μετατροπές συμβάσεων πλήρους απασχόλησης σε μερική αυξήθηκαν κατά 153,1%. Η τάση αυτή καταγράφεται από την αρχή της κρίσης στην Ελλάδα και έχει οδηγήσει στον υπερδιπλασιασμό της έκτασής της στους νέους εργαζομένους (από 8,1% το 2007 στο 17,9% το 2015) και ιδιαίτερα στους νέους ηλικίας 15-24 ετών, εκ των οποίων 1 τους 4 ημιαπασχολείται. Ωστόσο η μερική απασχόληση παραμένει χαμηλότερη του μέσου όρου της ΕΕ, δεδομένο που δίνει «πάτημα» σε όσους θέλουν να προωθήσουν την περαιτέρω «ευελικοποίηση» των εργασιακών σχέσεων. Παρά ταύτα, αν ληφθεί υπόψη το ποσοστό της μη ηθελημένης μερικής απασχόλησης, η Ελλάδα ανεβαίνει στην 4^η θέση μετά την Ιταλία, την Κύπρο και τη Ρουμανία, καλύτερα τα τρία τέταρτα των ημιαπασχο-

τομεία. Μεταποίηση, Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού, Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυγιάνσης, Κατασκευές (βλ. statistics.gr).

λούμενων νέων (και το 82% στους νέους 24-29 ετών).

Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία που εξέδωσε το Υπουργείο Εργασίας, 432.033 εργαζόμενοι λαμβάνουν μισθό ίσο ή μικρότερο των 510 ευρώ, ενώ οι 126.956 από αυτούς λαμβάνουν μηνιαία λιγότερα από 100 ευρώ. Την παρούσα στιγμή δεν είναι διαθέσιμα στο γράφοντα τα απαραίτητα δεδομένα σχετικά με τους μισθούς των νέων εργαζομένων, αλλά βάσει των προηγούμενων παραγράφων δεν θα ήταν επισφαλές να υποθέσει κανείς ότι η κατάστασή τους θα είναι ίδια με το σύνολο των εργαζομένων, αν όχι χειρότερη. Με δεδομένους αυτούς τους χαμηλούς μισθούς και το γεγονός ότι τα εισοδήματα για την πλειοψηφία των νοικοκυριών έχουν μειωθεί σημαντικά, θα ανέμενε κανείς τεράστια αύξηση της φτώχειας. Δεν συμβαίνει όμως κάτι τέτοιο· αντίθετα η φτώχεια³ παραμένει στα ίδια περίπου επίπεδα με την προκρισιακή και προμνημονιακή περίοδο (από 20,1% στο 21,4%). Αυτό το φαινόμενο δεν είναι παράδοξο αν ληφθεί υπόψη ότι πρόκειται για τη σχετική φτώχεια, δηλαδή για εισοδήματα που βρίσκονται χαμηλότερα από το 60% του διάμεσου εισοδήματος⁴. Συνεπώς, εφόσον τα εισοδήματα συρρικνώθηκαν για τους μισούς τουλάχιστον πολίτες, συρρικνώθηκε και το κατώφλι της φτώχειας από τα 6.480 στα 4.512 ευρώ. Παρά ταύτα, οι νέοι (15-29 ετών) βρίσκονται σε χειρότερη θέση αντιμετωπίζοντας μεγαλύτερο κίνδυνο φτώχειας (27% το 2015 από 21,2% το 2010). Ένας καλός τρόπος για να παρατηρηθεί η επί-

πτωση της κρίσης και των Μνημονίων στο επίπεδο ζωής και στη φτώχεια στην Ελλάδα είναι η εξέταση του σημερινού κινδύνου φτώχειας με βάση το όριο φτώχειας του 2008. Αν λοιπόν υπολογίσουμε τη φτώχεια με αυτό τον τρόπο, βλέπουμε ότι για το σύνολο των νοικοκυριών ο κίνδυνος φτώχειας από 20,1% το 2008 αγγίζει το 48% το 2015, ποσοστό που θα είναι ακόμα μεγαλύτερο για την υπό εξέταση ηλικιακή ομάδα.

Είναι σίγουρο ότι ένα σύντομο και σχετικά επιφανειακό πορτρέτο όπως το παρόν δεν μπορεί να οδηγήσει σε απολύτως σαφή συμπεράσματα, ωστόσο μπορούν να εξαχθούν ορισμένες γενικές τάσεις που χρήζουν περαιτέρω διερεύνησης. Οι τάσεις αυτές επιβεβαιώνουν το διάχυτο αίσθημα της νέας γενιάς ότι το παρόν της και το μέλλον της καταρρέει μαζί με τις προσδοκίες της, και ότι η πραγματικότητα την οποία βιώνει γίνεται αντιστρόφως ανάλογη των δυνατοτήτων της εποχής. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι οι απόπειρες ονοματοδοσίας της στον δημόσιο λόγο στην Ελλάδα έμοιαζαν περισσότερο με μειοδοτικό διαγωνισμό: η «Γενιά των 800 ευρώ», που έγινε η «Γενιά των 700 ευρώ», που έδωσε τη σειρά της στη «Γενιά των 592 ευρώ», την οποία διαδέχτηκε η «Γενιά των 510 ευρώ» (μεικτά) και εσχάτως η «Γενιά των 400 ευρώ» (καθαρά) ή η «Γενιά των 300 ευρώ» (στην πραγματικότητα).

Το μεγαλύτερο όμως πρόβλημα είναι ότι η γενιά αυτή, που βιώνει καθημερινά την ανασφάλεια και την αβεβαιότητα για το μέλλον, δυσκολεύεται να βρει τη θέση της σε ένα θετικό όραμα. Είναι όμως και μια γενιά που έστω και μειοψηφικά προσαθεί σε παγκόσμιο επίπεδο να ανανακαλύψει εκ νέου τη συλλογικότητα. Παρά τα μετέωρα βήματα και τις αποτυχίες της, αναζητά τρόπους αποτελεσματικότερης οργάνωσής της και πάλης, από κοινού με τους υπόλοιπους εργαζομένους, ενάντια στην καπιταλιστική αναδιάρθρωση και στα αποτελέσματά της. **T**

3. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα εισοδήματα στην έρευνα EU-SILC της Eurostat, που αποτελεί και την πηγή των παρατιθέμενων δεδομένων, καθώς και της ΕΛΣΤΑΤ, αποκτήθηκαν το προηγούμενο οικονομικό έτος.

4. Αν παραθέσουμε τα εισοδήματα όλων των πολιτών από το χαμηλότερο προς το υψηλότερο, το διάμεσο εισόδημα θα είναι αυτό του πολίτη που βρίσκεται ακριβώς στη μέση.